

Florin FAIFER

IORGA DESPRE DANTE – „SUFLET DIN SUFLETUL EPOCII SALE” –

Nu se putea ca N. Iorga, străbătînd meridianele literaturii, ale literaturii universale, să nu se apropie și de opera lui Dante. L-a interesat, înainte de orice, să surprindă, atît cît se lasă surprins, profilul acestei „mari figuri de umanitate complexă” care era marele florentin. Un profil ce se conturează pe un fundal în care, într-o epocă de răscruce, înțelesuri de tot felul se întrepătrund. Într-una din conferințele sale, *Comemorarea lui Dante la Academia Română* (1921), Iorga emite o caracterizare esențială: „poetul vizionar al Divinei Comedii a plecat din mediul epocii sale, s-a inspirat de dînsul, mai mult: l-a încorporat în sine, singurul mijloc, pentru orice vreme, de a-l și întrece”. Ca să-l pătrunzi cu adevărat pe Dante Alighieri, trebuie să-l judeci în contextul epocii în care s-a manifestat. E cel mai bun mod nu doar de a-l înțelege, ci și – cu o vorbă a istoricului nostru – de a-l „glorifica”.

Iorga combate, cu o argumentație torențială, pedantismul atîtor erudiți care au făcut din Dante o „pradă a catedrelor”. Pentru el sunt importante faptele de viață, acele fapte ce inspiră suflul unei creații, umanizînd scriitorul. Un scriitor a cărui apariție ține de miracol. Nimic nu părea să prevestească o asemenea explozie de grandori: „nu există poezie italiană înainte de Dante”. Fenomenul apariției acestui astru sub azurul Florenței pare să aibă un caracter „individual și accidental”. Așa să fie? Iorga însuși își revizuieste viziunea, detectînd acel „ferment de originalitate” ce declanșează ivirea unei individualități creatoare nepereche.

Portretistica susține, sub pana lui Iorga, cele mai expresive pasaje. Conturul fizic mai întîi, cu aura lui de spiritualitate: „fața lui cu bărbie voluntară, cu ochi lungi și adînci, cu obrazul aspru săpat, ajunsese a purta ca stigmatul nenorocirii la care-l osîndise soarta”. Istoricul detectează cu luare-aminte acele trăsături, acele accente fizionomice în care se proiectează un destin.

O melancolie adîncă se citește pe figura aspră a florentinului, „judecător al lumii dincolo de margi-nile ei”, „creatorul sufletului italian”. Dar, în întrea-

ga lui înfățișare se simte încordarea fibrei de luptător pentru o cauză, „cauza de partid”. Așa privind lucrurile, *Divina Comedie* generează „o poezie de război civil”. Nu-i de mirare că nu *Vita nuova*, cu icoana de lumină a Beatricei, ci lucrări precum *De Monarchia* sau *De vulgari eloquetia* sunt identificate ca preludînd epopeea dantescă.

Forțe uriașe mobilizează Dante Alighieri în construcția, de o uimitoare arhitectonică, a scrierii pe care a zămislit-o. Italia se cerea a fi îndreptată spre „calea fericirii”, dar asta nu era de-ajuns. Se cuve-ne, descinzînd pe tărîmul moral-politic, să fie incriminați factorii răspunzători de dizgrația ei. Așa cum urma să fie explorată opera însăși, din zare în zare. Creație vizionară, *Divina Comedie* poate fi considerată „prevestirea culturală a concentrării politice”. Unificarea lingvistică este o uvertură a omogenizării sufletești („a făcut din clasele despărțite prin vechi și tari prejudecăți un popor”), pe fundalul unei medievalități în care se împletesc lumini și umbre.

E, cu formularea lui N. Iorga, „marea enciclopedie definitivă a evului mediu italian”, în care, absorbit în realitatea ce se degajă terțină de terțină, se răsfiră sentimentul inefabil al naturii. Sunt adierile franciscanismului. Frescă a unei epoci în crepuscul, *Divina Comedie*, îmbrăcînd „zale de toscană medievală”, își poartă prin vremuri „vălul de strălucitoare poezie”. E una din stările de euforie în voia cărora se lasă istoricul. Comentariul său literar e mai degrabă parcimonios. Uneori se reduce la simple exclamații. Alteori însă discursul prinde aripi, în fervoarea unor clipe de mare inspirație. Parcă, în orchestrație rapsodică, l-am citi pe G. Călinescu: „El este, dintre aceia, foarte rari, cari sunt pentru toate timpurile și pentru toate popoarele, nu pentru că au căutat aceasta, ci tocmai pentru că au fost mai mult ai vremii și ai neamului lor, dar cu atîta putere încît au ajuns pînă la izvoarele veșnice din care se adapă acolo, la locul lor, națiunile și secolele”.